

Asunto ensin nyt ja tulevaisuudessa

HÄMEENLINNA 25.9.2019

JARI KARPPINEN

ASUNNOTTOMUUDEN ENNALTAEHKÄISYN TOIMENPIDEOHJELMA 2016-2019 (AUNE)

JARI.KARPPINEN@AVAINVAKI.FI

WWW.ASUNTOENSIN.FI

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016-2019 (AUNE)

- Taustalla Paavo 1 ja 2 ohjelmat 2008-2015
- Sipilän hallituksen asettama ohjelma, periaatepäätös 9.6.2016
- Kärki asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä ja uusiutumisen torjunnassa
- Kustannusarvio 78 M€
- YM koordinoi, mukana myös OM, STM, OKM, SM, TEM, ARA, RISE, kirkko
- Sopimukset 10 kaupungin kanssa, KUUMA-kunnat mukana pöytäkirjalla
- Mukana lukuisia järjestöjä ja säätiöitä
- Kymmeniä erillirahoitteisia hankkeita, entistä tiiviimpi yhteiskehittäminen
- ***Hallitusohjelmaan kirjatun yhteistyöohjelman (2020-2023) valmistelu käynnissä.***

Asunto ensin-periaate

Järjestämällä ja turvaamalla asuminen mahdollistetaan muiden ongelmien ratkaisemisen käynnistäminen:

Asunto on se, minkä avulla muu elämä rakennetaan!

- Yksinkertaistaen kysymys asumisen aseman tunnustamisesta yksilöllisten tarpeiden keskiössä
- Asumisen turvaaminen on päämäärän sijasta **lähtökohta** ja edellytys sosiaalisen kuntoutumisen prosessin käynnistämiseksi ja onnistumiselle
- Asuminen turvataan tarvittaessa tukipalveluin ja tarvittavat sosiaalisen kuntoutumisen prosessit käynnistetään asumisen vakiinnuttua
- Johtava asunnottomuustyön lähestymistapa Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa

Mikä siis on muuttunut?

Paradigman muutos:

Ennen:

- Portaittainen malli ja asunnon ”ansaitsemisen” vaatimus

Tänään:

- Uusi lähestymistapa, jossa pysyvä *asuminen nähdään jokaisen oikeutena ja perusedellytyksenä*
- Mahdollistaa itsemääräämisoikeuden toteutumisen ja kuntoutumisen käynnistymisen
- Asunto ja tarpeenmukainen tuki. Vuokrasopimus ja tukisopimus kuitenkin hallinnollisesti erillisiä

AE-periaate ennaltaehkäisyssä

*Varmistetaan **asumisen turva** aina kun asiakas kohdataan palveluissa!*

- Asuminen puheeksi-käytäntö
<https://www.ara.fi/download/noname/%7BFD6CF110-3BD9-420F-BFFF-F7681085C40B%7D/124467>
- Tarvittaessa palveluohjaus asumisasioiden ammattilaiselle
- *Miten käytännössä varmistetaan asumisen jatkuminen?*

AE-laatusuositusten taustaa

- Ohjeistus AE -periaatteen soveltamisesta Nimi Ovesa -hankkeessa 2010 – 2012
- Toive kentältä AE-periaatteen jalostamisesta. Kaipaa kirkastamista ja sovittamista suomalaiseen toimintaympäristöön
- **Yhteinen työ** laajan toimijaverkon kanssa vuosina 2016 – 2017 (laaja- ja suppea asiantuntijatiimi, nettikysely yms.)
- **Jaettu näkemys** laatusuositusten sisällöstä

Asunto ensin-laatusuositukset

Suomeksi:

<https://asuntoensin.fi/assets/files/2017/10/Laatusuositukset.pdf>

Englanniksi:

<https://housingfirsteurope.eu/assets/files/2018/04/Quality-Recommendations-FinlandEN.pdf>

AE-laatusuositusten taustaa

- Asunto ensin **2020!**
- Nostavat esiin periaatteen mukaisia hyviksi havaittuja ja tuloksellisia työmuotoja
- **Täydentävät** ja konkretisoivat lainsäädäntöä
- Tukevat arjen asunnottomuustyötä toiminnan eri tasoilla (Asiakas-, paikallinen- ja kansallinen taso)
- Ovat ennen kaikkea **kehittämisen väline!**

Lainsäädäntöä

Suomen perustuslaki (731/1999)

Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995; Huoneenvuokralaki)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000; Sosiaalihuollon asiakaslaki)

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Henkilötietolaki (523/1999)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999; Julkisuuslaki)

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016; Hankintalaki)

Päihdehuoltolaki (41/1986)

Mielenterveyslaki (116/1990)

Hallitusohjelma 3.6.2019:

- Toimivaksi todetusta **Asunto ensin -periaatteesta pidetään kiinni.**
- Uudistetaan **itseensä** -mielenterveys- ja päihdelainsäädäntö
- Asumisneuvonta lakisääteiseksi

Laatusuositusten sisältö

1. Asunto ensin -mallin rakenne
2. Itsenäisen asumisen mahdollistaminen
3. Valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet
4. Kuntoutuminen ja voimaantuminen
5. Yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen

1. Asunto ensin -mallin rakenne

Selkeillä rakenteilla, ohjeistuksilla ja johtamisella edellytykset tuloksekkaalle toiminnalle, jatkuvan parantamisen ajatus ohjaa tekemistä.

1. Toiminnan perustehtävä on organisaatiossa kaikille selvä ja toimintaa ohjaavat arvot on määritetty. **Perustehtävä ja arvot** tukevat asunto ensin -periaatteen toteutumista ja ohjaavat työtä arjessa
2. **Asiakasprosessit on kuvattu** ja kuvauksiin on kirjattu myös yhteistyökäytännöt ja toimijoiden vastuut
3. Asunnot sijaitsevat hyvien julkisten kulkuyhteyksien varrella **osana muuta yhdyskuntarakennetta**. Yksiköiden tilaratkaisut mahdollistavat myös arjen mielekkään tekemisen toteuttamisen
4. Työntekijäresurssi on mitoitettu asiakastarpeen mukaan ja se mahdollistaa myös asukkaiden sosiaalisen kuntoutumisen tukemisen. Arjen mielekkään tekemisen vastuuhenkilö on nimetty ja ympäristötyöhön (naapurustotyö) on varattu resursseja
5. Henkilöstöllä on vähintään sosiaali -tai terveysalan peruskoulutus, sekä **riittävä erityisosaaminen** tehtävänsä hoitamiseen. Henkilöstöllä on mahdollisuus lisäkoulutukseen ja työnohjaukseen. Uusi henkilöstö perehdytetään periaatteen mukaiseen toimintaan
6. **Jatkuvan parantamisen pyrkimys** on kiinteä osa toimintaa. Palveluntuottaja kerää palautetta asiakkailta, sidosryhmiltä ja henkilöstöltä säännöllisesti ja palvelun vaikuttavuutta seurataan suunnitelmallisesti. Kokeilukulttuurin mukaisesti uusia ideoita testataan matalalla kynnyksellä arjessa ja palautetta ja tuloksia hyödynnetään aktiivisesti toiminnan kehittämisessä
7. Asunnottomien palvelujen hankinnat perustuvat asiakastarpeisiin. Hankinnoista vastaavat huolehtivat siitä, että **hankinnoilla tuetaan asunto ensin -periaatteiden toteutumista** ja huomioidaan asunto ensin –laatusuositukset.

2. Itsenäisen asumisen mahdollistaminen

Asuminen perustuu huoneenvuokralakiin ja tukipalvelut räätälöidään erikseen, päämääränä asumisen turva

8. Asunto ensin -palveluissa asukkaalla on **huoneenvuokralain mukainen vuokrasopimus**. perusteluissa poikkeustapauksissa (esim. arviointiyksiköt) asuminen järjestetään muulla asiakkaan palvelutarve paremmin huomioivalla tavalla

9. Asumisen häiriötilanteisiin ja muihin asumisen ongelmiin kuten vuokravelkoihin **puututaan nopeasti** ja asukasta tuetaan tilanteen selvittämisessä

10. Asukkaan kanssa tehdään yhdessä palvelusuunnitelma, jota päivitetään säännöllisesti. Tarvittaessa asukas saa palveluohjausta ja omatyöntekijä saattaa hänet perus- ja/tai erityispalveluihin

11. Tukipalvelu joustaa asukkaan tarpeiden mukaan asukkaiden yhdenvertainen kohtelu ja yksilölliset tarpeet huomioiden

12. **Asumisen jatkumista ei ole sidottu palvelujen vastaanottamiseen**. Tuen tarpeen muutokset eivät lähtökohtaisesti tarkoita asumismuodon vaihtoa ja asuminen varmistetaan tuen päättymisestä huolimatta

13. Asumissosiaalinen työ on myös **haittojen vähentämistä**. Halutessaan asukkaalla on oikeus vain olla ja asua, osallistumispakkoa ei ole. Vuokralaisen velvollisuuksien hoitaminen ja itsestä huolehtiminen riittää.

3. Valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet

Asukkaalla mahdollisuus vaikuttaa elämäänsä koskeviin päätöksiin, palauteprosessit selkeät

14. Asukas kutsutaan **aina mukaan** häntä koskevien asioiden käsittelyyn

15. Asukas **voi vaikuttaa** asumismuodon valintaan (esim. yksikkö, hajautettu, päihteetön, päihteet salliva)

16. Asukas voi vaikuttaa itselleen parhaiten sopivien palvelujen/aktiviteettien valintaan ja saa **tukea valintojen tekemiseen**

17. Asukas tietää miten vaikuttaa asumista ja yhteisöä koskeviin asioihin sekä asumispalvelun toteutukseen ja kehittämiseen.

4. Kuntoutuminen ja voimaantuminen

Toteutuu asukkaan ehdoilla, perustuu arvostavaan ja yhdenvertaiseen kohtaamiseen, Tarpeettomista valtarakenteista luopumista.

18. Asukkaan kanssa keskustellaan aktiivisesti hänen tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan sekä etsitään dialogisesti uusia näkökulmia kuntoutumiseen

19. Asukkaan **osaaminen ja pystyvyys** huomioidaan arjessa ja asukkaalle annetaan johdonmukaisesti kannustavaa palautetta hänen arkisista tekemisistä ja onnistumisista

20. Vahvistamme **arvostavan kohtaamisen** pohjalta kaikkien toimijoiden keskinäistä luottamusta ja yhteisöllistä ilmapiiriä. Asukkaalta pyydetään palautetta säännöllisesti

21. Asukasta rohkaistaan ottamaan **vastuuta omasta arjestaan** samalla varmistaen, että asukas tietää mistä apua ja tukea on saatavissa.

5. Yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen

Koti on perusta elämän järjestämiselle, osallisuudelle ja kiinnittymiselle, integroituminen lähtee osallisuudesta omaan elämään.

22. Asukkaalla on mahdollisuus kokea **asunto kodiksi**, esim. vuokrasopimukset ja hallinnolliset ratkaisut tukevat asumisen jatkuvuutta ja **pysyvyyttä**. Mahdolliset muutot toteutetaan asukkaan tarpeet huomioiden ja muutostilanteisiin taataan asukkaalle riittävä tuki

23. Tuemme asukkaan osallisuutta omaa elämää koskevissa asioissa sekä kiinnittymistä ympäröivään yhteisöön. Vahvistetaan yhteydenpitoa luonnollisiin verkostoihin, kuten perheenjäseniin

24. Asumisyksiköissä **ympäristötyötä** tehdään suunnitelmallisesti ja asukkailla on keskeinen rooli toteutuksessa. Yhdessä asukkaiden kanssa edistetään **suvaitsevuu**ta ja ehkäistään leimaantumista lähiyhteisöissä ja valtakunnallisesti

25. Yhteistyökumppaneiden kanssa etsitään aktiivisesti uusia mahdollisuuksia osallisuuden ja integroitumisen tukemiseen.

Asunto ensin 2.0 muutoslaboratorio

Yhteistyössä Tampereen ja
Helsingin yliopistojen
tutkijatiimin kanssa

- 1. Selvittää, miten AE-periaatetta toteutetaan Suomessa?**
- 2. Nostaa esiin periaatteen kehittämistarpeita ja taustalla vaikuttavia tekijöitä**
- 3. Valita 3-6 ”keihäänkärkeä” ja laatia suunnitelma niiden toteuttamiseksi seuraavan neljän vuoden aikana**

Essiin nostettuja kysymyksiä ja periaatteen kehittämistarpeita

- Itsemääräämisoikeus vs. **heitteillejätö**
- Tarve nopeampiin ”sohvahäätöihin”
- Miten vahvistetaan **ennaltaehkäisyn** näkökulmaa?
- Millä toiminnan tasoilla periaatetta nyt toteutetaan?
- ”Keihäänkärkien” tarkastelu AE-laatusuositusten kautta!
 - Haastavimman asunnottomien ryhmän tarpeisiin vastaaminen
 - **Mielekkään tekemisen merkitys**
 - Kotiin vietävät monialaiset palvelut
 - Mielenterveys- ja päihdepalvelujen vaikuttavampi **integraatio** asumissosiaaliseentyöhön
 - Vuokrataloyhtiöiden aktivointi

Miten hyödynnämme toisten kokemuksia?

- Asiakaskaspalautetta AE-periaatteen toteutumisesta (VVA kyselylomake)
- **AE -vertaisarvioinnit**, palautetta toisilta alan toimijoilta
- AE-laatusuosituksset ohjaamaan asunnottomien palvelujen hankintaa (Helsinki, Espoo)

Pohdittavaksi

Miten vien AE-periaatetta käytäntöön?

- Asiakastyössä
- Organisaation kehittämisessä
- Asunnottomien palvelujärjestelmän kehittämisessä
- Systemisessä muutostyössä

Millaisia haasteisiin olet törmännyt periaatteen soveltamiseen liittyen?

- Esimerkkejä haastavista soveltamistilanteista ja niiden ratkaisuista?

Asunto ensin...

EI ole asunto
vain!